

УКЛАДАННЕ ВУЧЭБНАГА РУСКА-БЕЛАРУСКАГА СЛОЎНІКА ТЭРМІНАЎ АЎТАМАТЫКІ

Д. С. Зарэцкі, А. С. Лукашэвіч

*Установа адукацыі «Гомельскі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт
імя П. В. Сухого», Рэспубліка Беларусь*

Навуковы кіраўнік М. У. Буракова, канд. філал. навук, дацэнт

Сучасны этап жыцця сусветнай супольнасці характарызуецца актыўным міжкультурным узаемадзеяннем, абменам прафесійнай інфармацыяй, у працэсе якога істотную ролю адыгрывае выкарыстанне тэхнічнай тэрміналогіі. Тэрмін з'яўляецца неад'емным кампанентам навуковай сферы. Ён выступае сродкам кадзіравання прафесійнай інфармацыі і функцыянавання ў якасці сэнсавай апоры ў разуменні прафесійнага дыскурсу. У працэсе камунікацыі і навучання важнае значэнне набывае праблема камунікатыўных збояў, выкліканых разыходжаннем пры тлумачэнні тэрмінаў. У сувязі з гэтым мінімізацыя камунікатыўных збояў у прафесійным дыскурсе і забеспячэнне адэкватнай інтэрпрэтацыяй тэхнічнага тэксту патрабуе такіх вучэбных сродкаў, як двухмоўны вучэбны слоўнік тэхнічных тэрмінаў.

Мэтай нашага даследавання з'яўляецца распрацоўка і ўкладанне вучэбнага руска-беларускага слоўніка тэрмінаў аўтаматыкі.

Важны напрамак лексікаграфічнай работы прадстаўлены вучэбна накіраванымі слоўнікамі – лексікаграфічнымі сродкамі, якія прымяняюцца ў навучанні студэнтаў тэхнічных спецыяльнасцей вышэйшай адукацыі. Стварэнне розных перакладных лексікаграфічных прац прадугледжвае правядзенне параўнальных даследаванняў. Яны заснаваны на агульных прынцыпах аналізу тэрміналогіі: выбарка, параўнанне, сістэмнасць.

Галоўнай задачай вучэбнага руска-беларускага слоўніка тэрмінаў аўтаматыкі з'яўляецца падача абмежаванай колькасці найбольш ужывальных тэрміналагічных адзінак (лексічны мінімум), якія ўключаны ў асноўныя тэмы вучэбнай праграмы па падрыхтоўцы будучых спецыялістаў прамысловай электронікі. Асноўнымі прынцыпамі данага слоўніка з'яўляюцца ўлік індыўідуальных адметнасцей навучэнцаў, іх прафесійных патрэб, вучэбнага этапа і інш. Вучэбная накіраванасць слоўніка прадугледжвае выкарыстанне тэматычнага прынцыпу падачы матэрыялу, што ўзмацняе яго дыдактычны патэнцыял і цалкам адказвае вучэбным задачам. Тэматычнае

размяшчэнне тэрмінаў у слоўніку забяспечвае суаднясенне прадстаўленага ў межах тэмы матэрыялу з вучэбнай праграмай адпаведнай дысцыпліны, дае магчымасць студэнтам вывучаць мову спецыяльнасці і выбіраць патрэбныя лексічныя сродкі для арганізацыі выказвання па той ці іншай тэме. Такія падыходы прызначаны раскрыць і паказаць карыстальнікам спецыфіку прафесійнай сферы, якая абумоўлівае сэнсавыя асаблівасці тэхнічнай тэрміналогіі, забяспечыць фарміраванне прафесійнага лесічнага мінімуму і аўтаномнасці ў выбары адэкватнага тэрміна. У вучэбным руска-беларускім слоўніку тэрмінаў аўтаматыкі гэта рэалізуецца пры дапамозе ілюстрацыі кантэкстнага матэрыялу рознага тыпу.

Такім чынам, мэтай дадзенага слоўніка з'яўляецца:

1) дапамагчы студэнтам тэхнічных спецыяльнасцей сфарміраваць прафесійны лексічны мінімум;

2) забяспечыць дакладнае разуменне тэкстаў, якія змяшчаюць тэрміналогію аўтаматыкі;

3) папярэдзіць памылкі ў вызначэнні тэрмінаў;

4) пазбавіць ад цяжкасцей у выбары правільнага эквівалента ў працэсе прафесійнага ўзаемадзеяння.

Матэрыял для слоўніка адбіраўся спачатку з вучэбнай літаратуры, затым папаўняўся выбаркай з лексікаграфічных крыніц і навуковай літаратуры [1], [2]. Такі парадак адбору матэрыялу паказаў, што: 1) у вучэбнай літаратуры прыводзяцца сучасныя асноўныя або базавыя тэрміны, з якіх можна сфарміраваць структуру пэўнай тэрміналагічнай сістэмы; 2) тэрмін і паняцце ўнутры такой структуры арганізуюцца ў родавідавныя ўтварэнні (мікраструктуры); 3) многія тэрміны, якія знаходзяцца ў пэўных адносінах з тэрмінамі мікраструктур, адсутнічаюць у вучэбнай літаратуры, а таму яны дабаўляліся з лексікаграфічных крыніц.

Строгая сістэматызацыя, упарадкаванне і стандартызацыя тэрміналагічнага матэрыялу адбываецца толькі пры выкарыстанні адзінага навуковага падыходу, які заключаецца ў строгай паслядоўнасці працы ўкладальніка слоўніка паводле падачы матэрыялу.

Адзначым, што вучэбны руска-беларускага слоўнік тэрмінаў аўтаматыкі з'яўляецца важным сродкам фарміравання тэрміналагічнай кампетэнцыі будучых спецыялістаў, так як яго тэрміналагічныя запісы ілюструюць спецыяльную інфармацыю наступнымі катэгорыямі: тэма, тэрмін на рускай мове, адпаведнік тэрміна на беларускай, галіна выкарыстання (А – аўтаматыка), абрэвіятуры тэрмінаў, дэфініцыі тэрмінаў, кантэксты ўжывання.

Праілюструем фрагмент вучэбнага руска-беларускага слоўніка тэрмінаў аўтаматыкі:

Тэма: Класіфікацыя систем управления

Тэрмін: Система автоматического управления ||

Сістэма аўтаматычнага кіравання (А)

(САУ) || (САК)

Дефиниция термина: система, состоящая из устройства управления и объекта управления, с помощью которой достигается цель управления.

Контекст: ... *следящие системы или следящие системы управления, изменение задающего воздействия в которых происходит в соответствии с некоторой заранее неизвестной функцией $\omega(t)$, т. е. $y(t) = \omega(t)$; к таким САУ относятся различные системы наведения на летающие цели на радиолокационных станциях, системы телеуправления и самонаведения, автопилоты, целеуказатели курса летательных аппаратов [2].*

Тема: Классификация по принципу управления

Термин: Устройство управления || Пристасаванне кіравання (А)
(УУ) || (ПК)

Дефиниция термина: совокупность устройств, реализующих управление технологическим процессом или технической системой.

Контекст: ... суть принципа управления по возмущению (принципа Понселе) состоит в том, что для уменьшения влияния возмущения v на выходную величину объекта осуществляется контроль этого возмущения. При изменении возмущения компенсатором K вырабатывается такое управление u_1 , которое совместно с управлением u_2 от управляющего устройства (УУ) на выходе сумматора S формируют управление u , компенсирующее влияние возмущения [2].

Такім чынам, выкарыстанне вучэбнага руска-беларускага слоўніка тэрмінаў аўтаматыкі дазваляе забяспечыць больш дакладнае разуменне вучэбнага матэрыялу, які змяшчае прафесійную тэрміналогію, а матэрыял слоўніка можа быць выкарыстаны ў працэсе самастойнай работы навучэнцаў у межах курса «Беларуская мова (прафесійная лексіка)».

Літаратура

1. Бензарь, В. К. Словарь-справочник по электротехнике, промышленной электронике и автоматике / В. К. Бензарь. – 2-е изд., перераб. и доп. – Минск : Выш. шк., 1985. – 176 с.
2. Кудинов, Ю. И. Теория автоматического управления (с использованием MATLAB – SIMULINK) : учеб. пособие / Ю. И. Кудинов, Ф. Ф. Пашенко ; Алтайс. ГАУ. – 3-е изд., стер. – СПб. : Лань, 2016. – 312 с.